

A szülő sérelmére elkövetett emberölés szociológiai háttere

Társadalmunkban a szülőbántalmazás akkor vált problémás jelenséggé, amikor jócskán emelkedett a válások és az ennek nyomán kialakuló egyszülős családok száma. A szülőbántalmazás vezethet a szülő életének kioltásához, azonban ez csak szélsőséges, tragikus esetekben fordul elő, nem nevezhető jellemzőnek. A szülőbántalmazást leggyakrabban a tizenéves fiatalok követik el, míg a szülők életének kioltása nagyjából felnőtt korú személyek bűne. A szülőgyilkosság három tipikus esete közül az első átfedést mutat a szülőbántalmazás egyik jellemző esetével: ez a pszichiátriai betegségben szenvedő személy általi elkövetés. A második esetben az elkövető a szülő által korábban megaláztatást, bántalmazást szenvedett el, a gyilkossággal mintegy megtorolja a sérelmeit. A harmadik esetben a nagykorú gyermek elhanyagolja magatehetetlenné vált, idős szülőjét, s a sértett a gondozatlanságba hal bele. A kutatás és annak jelen eredményei újra felhívják a figyelmet a prevenció és a szociális ellátórendszer nélkülözhetetlenségére, amely a bűnmegelőzés elsődleges és legfontosabb eszköze lehetne – és kellene hogy legyen.

Vajon hogyan, milyen előzmények után jut el valaki oda, hogy megöli a saját édesanyját vagy édesapját? Mi az, amit közös jellemzőként megállapíthatunk az elkövetőkről? A szülő–gyerek kapcsolatáról, annak dinamikájáról? Melyek azok a motívumok, amelyeket elemezve, bemutatva, összegezve érthetőbbé válhat számunkra a szülőgyilkosság jelensége?

Jelen tanulmányban elsőként egy esetet ismertetek egy fiatalos lányról, aki az édesanyja életét oltotta ki. Ezt követően a bűnügyi akták iratanyagának elemzése, valamint a korábbi – szűkös – szakirodalom feldolgozásának alapján írok a szülők ellen elkövetett erőszakos cselekmények szociológiai hátteréről.

Esetleírás egy szülőgyilkos lányról...

...aki 14 éves korában különös kegyetlenséggel ölte meg az édesanyját

Anett élete és a bűncselekmény, amelyet elkövetett, azért érdemel kiemelt figyelmet, mert az egymás után következő események láncolatában szinte mint egy utazás egyetlen lehetséges végállomása bontakozik ki a gyilkosság. Anett számára azonban még messze van az út vége...

A lány, aki 14 éves korában megölte az édesanyját, először a rákospalotai nevelőintézetbe, majd bő egy évvel később fiatalkorúak börtönébe került.

A bíróság jogerősen 9 év szabadságvesztés-büntetésre ítélte.

Az internet a mai napig tele van azzal a rengeteg elborzasztó hírrel, amely a gyilkosságról szól, annak körülményeit és következményeit is tárgyalja. A tragikus esemény előtt is szerepelt a közéletben a lány, kivételes gyermekkori sportteljesítménye és győzelmei miatt. Édesapjával különleges kapcsolatot ápoltak, aki nem csupán elismert orvos, de helyi politikai szereplő és a lánya edzője is volt egyben. Apa és lánya szinte szimbiózisban éltek; szigorúan fogta és hajtotta lányát a sikerekért, egészen kicsi kora óta. Egyúttal azonban szeretettel gondoskodott róla, s rengeteg időt töltöttek együtt, a közös cél elérése érdekében. Az édesapa teljesen váratlanul és Anett számára soha fel nem dolgozható módon, hirtelen hunyt el szívinfarktuszban, a kislány 11 éves korában.

Édesapja halála után 3 évvel Anett megölte az édesanyját. Szülei halála után a bátyja lett a gyámja, egyetlen családtagja, aki élt és nem fordult el tőle a tettét követően. Ő azonban 2016-ban tragikus körülmények között életét vesztette egy autóbalesetben.

Anett-tel 2019 nyaratól 2021 januárjáig havonta egy alkalommal beszélgettem arról, ahogyan érez, gondolkodik, és hogyan él. 2021 januárja után a kapcsolatom váratlanul megszakadt Anett-tel, a büntetés-végrehajtás nem engedélyezte többé a kapcsolatfelvételt közöttünk.

A következőkben bemutatom, Anett hogyan mesélt a múltjáról, az eseményről és önmagáról. Hozzá kell tennem, kifejezetten nem kívántam őt faggatni az édesanyja halálának körülményeiről, és magáról az tettről is nagyon keveset beszélünk. Sokkal inkább az érdekelt, ki ez az ember, hogyan jutott el addig, hogy az anyja halálát kívánja és aztán végre is hajtsa ellene a gyilkosságot, és hogy mi történt vele/benne azóta. Arról írok a sokórás beszélgetéseken készült jegyzeteimből és hangfelvételek leiratából, és kizárólag azt emelem jelen dolgozatba, ami releváns a szülőgyilkossághoz vezető út megértésében. Elsőként jegyzeteim alapján, majd Anett saját szavaival mutatom be a történetét. Az interjúk, amelyekből dolgozom, másfél év közös munkája, havonta egy alkalommal, három-három és fél órás beszélgetéseket foglal magában. A közöttünk kialakuló bizalom és kötés erősödésével Anett egyre részletesebben és mélyebben osztotta meg fájdalmas emlékeit. A történetmesélés úgy mélyült, ahogyan erősödött a kettőnk közötti kapcsolat is.

Anett mesélt családjáról, édesapjáról és az anyjával való kapcsolatáról. Anyja nem nagyon engedte sehova, mindig otthon szeretett volna vele lenni kettesben.

Anett dühös volt az eltiltásokért és a hatalmas elvárásokért. Anyjával és a családban nem beszéltek meg semmit: nem volt szokás. Amíg az édesapja élt, az edzője volt, miatta sportolt versenyszerűen. Szenvedett a kemény sporttól, amely során rengeteg fájdalmat élt át, de az apja kedvéért mindent megtett. A mai napig mélyen bántja a lelkiismeret, amiért az édesapja halála előtti utolsó találkozáskor nem köszönt el tőle, mert megharagudott rá, amiért az apja utolsó, elutazás előtti búcsúja is az volt: „Eddzél!” Pedig előtte nyert meg egy nagyon fontos versenyt, rengeteg verejtékes munka és koplalás után – kizárólag az apja kedvéért. Anett magát teszi felelőssé az apja haláláért, nem tudja megbocsátani magának, hogy utoljára nem köszönt neki, és hogy haragudott rá. Ez a feldolgozatlan önmarcangolás, gyász egészen biztosan nagy szerepet játszott a három évvel későbbi tragikus esemény bekövetkeztében. Borzasztóan bántja, hogy az egész család tönkrement miatta, nem tudja feldolgozni. Bármit megtenne, hogy visszacsináljon mindent. Két hónappal anyja halála után fogta fel, hogy mit tett: hogy az anyját soha többet nem láthatja, és hogy hiányzik neki. Akkor érzett szeretetet iránta először. Miután elvesztette a szüleit, egy évvel később a testvére is meghalt autóbalesetben. Bátyja a haláláig nem tudott Anettnek megbocsátani: ő találta meg az anyjuk holttestét. Anett, bár nagyon kötődött a bátyjához, nem ment el a temetésére, mert szégyellt odaállni – nemkívánatos ő ott. Miután a bátyja meghalt, állami gondozott lett; senki nem vállalta családjából a gyámságot. Első beszélgetésünkkor három és fél évet töltött zárt intézetben. Azt mondta, többször jutott eszébe az apja és a testvére, mint az édesanyja. E beszélgetést megelőzően pár nappal próbált életében először öngyilkosságot elkövetni. Azzal indokolta, hogy előjött a bűntudata az anyja miatt, hallucinációk gyötörték, képek és hangok a gyilkosság éjszakájáról. Ez nagyon valóságos volt, végezt akart vetni neki, de sehogy sem tudott, ezért kezdte vagdosni magát.

Ha választania kellene, kinek a halálát tenné meg nem történtté: az apját, akit a világon a legjobban szeretett, a bátyját, vagy az anyját, azt mondja, most már nem gondolja, hogy az apját, mert nem bírná még egyszer elveszíteni (pedig sokáig az apja életét hozta volna vissza), hanem inkább az anyja életét, mert nem bír együtt élni a tudattal, hogy gyilkos, és mindenki gyilkost lát benne. A fegyőrök és mindenki gúnyolja. Ha sír vagy vagdossa magát, azt kérdezik gúnyosan, hiányzik az anyja, azért tette?¹ Meg hogy felébredt a bűntudata? Családja egyébként a testvére haláláért is őt okolta: azért ütközött fának az autóval, mert nem bírta az életet, amit Anett tette miatt kellett élnie. Anett jelenleg a másik fiútestvérével tart kapcsolatot, aki korábban elzárkózott

---

¹ A többi fogvatartott nekem úgy beszélt Anetről, mint aki „jól kiszúrta az anyjával” – halálra szurkálta.

tőle. Egy évvel az első beszélgetésünk előtt azonban megkereste a férfit, aki, bár felvette Anett-tel a kapcsolatot², de világossá tette a lány számára, hogy soha nem költözhet oda sem hozzájuk, sem a településre szabadulása után, és a kapcsolatfelvételt is titkolja a környezete előtt. A testvér tudatta Anett-tel, hogy teher a vele való kapcsolat – ugyanúgy, ahogy az anyjának is mindig teher volt, ezt mondta annak idején mindenkinek.

Egyik beszélgetésünkön azt mondta, hogy a bűncselekményét azért bánja, amit a családjával tett, nem maga miatt. „Tudok boldog lenni itt bent, boldogabb, mint kint” – mondta. A szabadulásra néha vágyik, néha nem. Kint sincs senkije. Most már tudja, hogy szerette őt az anyja. Régebben nem volt benne biztos. Azután gondolta át, miután bekerült. Ő szerette az anyját, és ezt tudta is. De nem jó szeretettel szerették egymást.

„Mind a ketten hibásak voltunk, elrontottuk – én jobban, valószínűleg. Amennyire lehet, én ebben békére leltem. Hogy én is szeretem, és ő is szeret... Most már félre tudom tenni, hogy erről az egésztől mit gondolnak mások. Már nem tud érdekelni, hogy mások mit gondolnak. A Jóisten meg ő meg tudja bocsátani, más nem érdekel. Más bocsánatára, sajnálatára nincs szükségem. Miért is számítson? Kint is ez volt, hogy a látszatra adtunk. Szerettünk szenvedni, szerettük azt mutatni, hogy szeretünk szenvedni... Amúgy tényleg pszichésen betegek vagyunk mindketten... Megmaradnak ezek az öngyilkossági szándékok. Engem nem hat meg, nem félek a haláltól.”

Anyjával úgy éltek, hogy mindketten egymás szeretetére vágytak, de nem adták meg egymásnak; inkább azt keresték, mi a bizonyítéka annak, hogy nem szeretik egymást. Nem mutatta ki a szeretetét az anyjának.

„Önzöek voltunk mindketten. A saját problémáinkkal voltunk elfoglalva. Nem éltünk a lehetőséggel, hogy ott vagyunk egymásnak.”

„Az évek alatt sok mindent elvesztettem, de sok mindent kaptam... Az, aki voltam, meghalt. Azt felejtettem el, aki apám halála után és anyám halála előtt voltam.”

Anettől a bűnügyi iratokból kiderült, hogy átlag fölötti az érzelmi intelligenciája, akárcsak az IQ-ja, iskolai teljesítménye kimagasló, tanárai és osztálytársai körében kedvelt, de visszahúzódó lány volt. Vajon mi vezetett oda, hogy ez a tizenéves lány az édesanyja meggyilkolásában lássa a megoldást? Milyen traumákat kellett megélnie egészen kiskorától, már akkor, amikor az édesapja még jelen volt az életében? A döbbenetes, iszonyú teher, amit az édes-

---

² Miután elvesztette azt a pert, amit azért indított, hogy kizárja hűgát az örökségből.

apja rárakott azzal, hogy a fizikai végkimerülésig hajtotta, hogy a saját akaratát lánya vágyának mondta, s hogy testét-lelkét-szellemét totálisan birtokolta és rendelkezett vele. Később, amikor Anett kezdett öntudatra ébredni, és talán lehetősége lett volna kimondani, hogy „én ezt nem akarom”, az apja hirtelen meghalt. Anett a mai napig hibáztatja magát az apja haláláért.

Ezt követően kezdődött az édesanyjával közös élete. Kapcsolatuk meglehetősen rigid volt, és végtelenül sérült, az apa halála miatti gyász fájó seb volt kapcsolatukban. Az együtt töltött három év alatt került abba a helyzetbe Anett, hogy végső kiútként a halál maradt a szeme előtt – vagy a saját, vagy az anyja halála.

A traumák sora nem ért véget a tettel, s ezt követően a mai napig sem. A börtön, a szegény, a büntudat, mások érzései, véleménye, undora... És mindezekelőtt szembesülni 14 évesen azzal, hogy mit tett.

A következőkben őt idézem, saját szavaival, hogy közelebb kerülhessünk a tragédia megértéséhez.

Apa

„Apánál úgy volt, hogy lehet, hogy már sírtam, zokogtam, de én nem akartam őt megbántani. Edzettünk még este 10-kor is úgy, hogy reggel 5-kor keltem, iskola, utána edzés, ott két és fél, három óra, utána hazamegyünk, fél óra, átöltözök, ezek valamint és megyünk tollasozni, és még este 10-kor ott vagyunk a teremben, és... már csak ketten vagyunk és ütögetünk és már... Konkrétan ott tartottam, hogy sírva fakadok és letettem az ütőt, erre tisztán emlékszem, letettem, és megmondta, hogy jó, akkor ha ezt befejezem, akkor már edzeni sem fogok... Nem akartam ... nem is mertem volna mondani, hogy azt se bánám, sőt, az lenne a jó... Mert tudtam, hogy ő ezt akarja, ez az ő álma. És... tényleg, a végkimerülésig csináltam mindent és meg se fordult a fejemben az, hogy nem csinálom. Apa előző házasságából a többi gyereke elfordult tőle, és ott voltam én, a kis reménység... akkor én ezt boldogan éltem meg, de abban a helyzetben nem voltam az, mert szó szerint testi-lelki szenvedés volt, de az tett boldoggá, hogy én boldoggá teszem őt, mert láttam rajta, hogy megnyerem a versenyeket, az országos bajnokságot, és apa ugrál és sír örömeiben... Ez az ő sikere is volt... Amúgy ez csodálatos érzés, csak nagyon sok áldozattal jár... Ő mondjuk az az ember, aki megérdemelte ezt az áldozatot, de senki más...”

„Én egy pár hónappal ezelőttig még mindig gyászoltam apát, nem bírtam elengedni, meg ebbe a fájdalomba, meg szenvedésbe, amit ez a veszteség nekem okozott, ebben én kapaszkodtam. Mert, mintha belé kapaszkodtam volna... De hogy mikor jöttek ezek az érzések, és mondjuk nagyon kivagyok, akkor jött ez is, hogy engem nem is lehet szeretni, még apa is itt hagyott, miért nem én

mentem el... Sokáig magamat hibáztattam az ő haláláért. Mióta elment, egy pár hónapja érzem azt, hogy úgy valamennyire elfogadtam... Már nyolc év eltelt azóta, már lassan kilenc, úgyhogy valamit kezdenem kell magammal is, a jelenben, nem csak mindig a múltban élnem, mert az befolyásolja a jelenemet..."

Anya

„Legelőször apánál éltem meg, hogy ennyire ragaszkodtam, hogy mennyire tőle függ, hogy milyen a kedvem, hogy én hogy döntök, mit csinálok, hogy csinálok... ez akkor körülötte forgott. Ő ugye meghalt, elment, és akkor... Hát ki volt a legközelebbi személy, akivel egész nap össze voltam zárva? Anya. De... anya ezt semennyire nem viszonzta... meg is mondta, hogy nem. Hogy ő erre sem nem kíváncsi, sem nem érdeklik a dolgom, elvagyunk, elmegyünk egymás mellett, kikerüljük egymást, de ennyi... ő megteszi, ami tőle telik, így aztán... én kezdtem máshol keresni a szeretetet.”

„Eltűnt a központi személy az életemből, és hát kiben másban keressem, ha nem az anyámban? Még ha nem is tápláltam iránta szinte semmit azelőtt, csak néha haragot... Haragudtam rá sokszor, de nem ismertem. A kedvenc színét tudtam, hogy lila. Én tényleg csak apával foglalkoztam, amíg élt... Egyszer apa majdnem otthagytott engem is anyám miatt, mert annyira veszekedett vele, már nem bírta. Akkor egyszer életemben láttam apát sírni keservében (örömeiben láttam már versenyeken)... De akkor egyszer láttam, mert anyám nem engedte volna, hogy apámmal menjek, képes lett volna feljelenteni őt, ha elvisz magával a másik lakásba. Mert akkor már nem bírt anya mellett megmaradni... Én ezért borzasztóan haragudtam anyukámra, még akkor is, mikor meghalt. [...] Mert ő rengeteget siránkozott a barátnőjének. Barátnője átjött, siratták az egész életüket, meg anya mondta, hogy »Jaj de szerettem az én Pistikémet, meg a doktor úr, hogy én szerettem, jaj, de rossz nélküle!« Hallgattam ezeket, oké... tűrtem, tűrtem, hogy jó legyen..., elengedem a fülem mellett, megtanultam, hogy hallgatnom kell. De mikor már jöttek azok a dolgok, hogy »Apád miattad forog a sírjában, mert te nem tanulsz úgy, mert te szégyellsz!«, azt nem bírtam. Meg mondta, hogy én az ő fényképével le kell fotózkodjak, és akkor ő azt feltölti a Facebookra. De én nem akartam így fényképezkedni! Nem akartam, ez beteg dolognak tűnik nekem, de mindegy... Azt mondta, hogy én szégyellek vele lenni, ilyeneket. És akkor egyszer csak ezek előjöttek belőlem, ki-kitörögettek, amikor megint elkezdte sajnáltatni magát, meg apát... Akkor mondtam, hogy »Sírtál volna így, amikor annyira veszekedtél, hogy miattad el akart hagyni engem is, meg téged is! Te tetted a sírba, hogy annyira veszekedtél vele, éjjel-nappal,

mert egy kedves szót nem hallottam se tőled, se tőle!» És akkor ezek így kijöttek belőlem, akkor kaptam egy kicsit...”

„Anya egyáltalán nem volt rám kíváncsi, és ezzel egyáltalán nem tudtam mit kezdeni... Én ölelném, én el akarom mesélni a napomat, és akkor azt mondja, hogy »Mondjad, de nem érdekel, nem vagyok rá kíváncsi. Ne, ne gyere ide, ne öleljél meg, nem akarom!«”

„Én nem találtam meg anyánál azt a pontot, hogy ő lehetne nekem az a személy, aki betölt mindent, mert nem viszonzta és akkor... így éltem és akkor hirtelen belefutottam valaki olyanba, aki vevő erre, meg nyitott, ez volt a bűntársam³. Hát azt megint csak én rontottam el...”

„Kérdezték, hogy miért nem szóltam. Olyat nem mertem volna kimondani a testvéremnek, hogy »A te anyád is volt, szerintem ismerted, tudod, hogy milyen... És ha szólok, mit csináltatok volna? Azon kívül, hogy max. elmondom nektek, hogy mit csinál, miket mond, ami ugyanúgy ott van a szemetek előtt, hiába csak egy nap egyszer jöttök le, de se hülyék, se vakok nem vagytok... Szóltam volna, felelősségre vonjátok, ő kioszt benneteket, hogy mit szóltok bele, mert kábé mindig ez történt, csendbe maradtok, hazamentek és én ott maradok velem megint ketten. Mi változott volna? Mit csináltatok volna, örökbe fogadtok, magatokhoz vesztek, titeket is feljelent...« Oké, ezt így nem mondtam el nekik, mert... mert azért tőlük volt a nagy áldozat, meg minden... Egyszer anyák napja volt az iskolában, és el kellett jönnie... Látom, hogy senkivel nem akar beszélgetni, engem se enged oda senkihez... elmondtuk a verset, és... jó, mondom, anya gyere, menjünk haza... és egész úton hallgathattam, hogy én őt szégyellem, hogy én ezt hogy képzeltem, mit képelek én magamról. Zokogtam, mire hazaértünk, mert nem hallgatott meg, és hogyha az Ég a Földdel összeszakad, az sem érdekelte volna, ugyanúgy fújta volna. Otthon volt az idősebb testvérem, ő már felnőtt volt, 40 éves ember. Láta, hogy sírok, és hallja, hogy a ház végéből valahonnan anyám még mindig fújja a magáét, és kiabál... és akkor odamegy anyához, és mondja, hogy »Anyám, hagyjad már a kislányt, ne bántsad már!«, és akkor két szóval őt is úgy elhallgatatta, hogy meg se mert szólalni. Szóval mondom, »Most akkor nektek szóljak? Nektek? Köszí szépen!« Ki lettem volna veletek segítve...”

„Féltem volna elszökni, mert – kicsit csúnyán hangzik, de – hogy az nem végleges megoldás, mert tudom, hogy megtalál, és hogyha visszamegyek... Mondjuk, lehet, hogy tovább csináltam volna, ha lett volna egy kis eszem, mert be akart adni az intézetbe. Akkor meghúztam volna magam addig, amíg be nem ad. De hogyha meg elszököm, akkor meg tudom, hogy utánam küldeti a rendőroket, visszavisznek hozzá haza, és akkor megint ugyanott

³ A barátja (szerelme) volt, egy 16 éves, hátrányos helyzetű roma fiú.

tartok... vele összezárva, és akkor még azért is kapok, hogy én ezt meg mer-tem tenni. Utána már tényleg mentem volna az intézetbe, csak akkor még én ezt nem gondoltam át így. De ha visszatekerhetném az időt, összepakolnám a kis cuccomat szépen, és mennék, világgá mennék, nem maradnék ott a mostani eszemmel, csak mennék, mennék, mennék... minél messzebbre.”

A bűntett

„Az, hogy a bűntársammal hogyan volt és az, hogy én itt ülök [...] 13-14 évesen elkezdtem felnőni, és titkokban facebookoztam. Akkor már engem anya nem tudott teljesen elzárni, mert nyitogattam magamnak a kiskapukat, és akkor megismerkedtem ezzel a drogos, erőszakos, gyerekekkel... és hát ez jött ki belőle.”

„Utólag még azt az egyet bánom – jó én sem ismertem fel a saját helyzetemet, mert nem voltam én annyira okos, hogy tudjam, mit kell csinálni, meg elvoltam a szenvedéssel és ugyanúgy ő is –, hogy miért nem szöktem el... Ááá... Eszébe jutott a bűntársamnak, hogy megszökjünk, de mondom, elkapnak a rendőrök, úgylis beadnak intézetbe, akkor már mindegy lett volna, csakhogy a szökésig nem jutottunk el, mert valahogy a bűntársam sem tudta otthagyni a hűgát és az anyját... De neki is van a mostohaapja és folyton ütötte-verte őket – ő vetette fel amúgy, de ő mondta azt is, hogy azért nem tud velem eljönni, mert nem bírja otthagyni az anyját, mert tudja, hogy bántják, meg a hűgát is... Így ért meg ez a dolog...”

„A cselekmény közben csak véget akartam vetni ennek, bármi áron. És félttem, mit szól majd anyám. Ha életben maradt volna, örökre szégyelltem volna előtte magamat.”

Anett

„Én úgy éltem az életemet folyamatosan, hogy mindig kellett valaki, akihez ragaszkodom, még ha nem is annyira látványosan, de befolyásolja az életemet, minden téren, szinten... Nekem önálló akaratom nem nagyon van... De most már az, hogy én a saját káromra mindenkinek odadobjam magamat mindentől, ez nekem már nem fér bele, nekem már elég volt. Gyerekkoromban se a testemmel, se a lelkemmel, semmivel nem én rendelkeztem... Még aludni se aludtam, mert ha mondjuk ott aludtam apa – vagy anya – mellett, akkor sem tudtam aludni. Figyeltem a légzését, figyeltem, hogy jól van-e...”

„A remegés? Az szerintem azóta van, amióta apa meghalt, sőt már előtte is remegtem, mikor szednem kellett a porokat, meg szedtem a gyógyszereket, hashajtót, nem ettem rendszeren, meg a stressztől.”

Egyik találkozásunkat megelőzően két héttel Anett öngyilkossági kísérletet követett el. Reggel-este kapott Xanaxot. Ennek ellenére felakasztotta magát az emeletes ágy szélére. De valaki rányomta a riasztót (zárkakijelző) és valaki (fogvatartott) kiabált.

„Szép volt. Békés. Akkor tényleg meg akartam halni.”

„Utólag nem bánom, még van egy kis feladatom. De amúgy megtenném, mert semmi nem tart itt a földön...”

„Még ez sem sikerül, hogy lehetek ilyen szerencsétlen?!”

Több mint egy évvel az első találkozásunk után szembetűnő volt a remegése mellett, hogy egyre soványabb és soványabb lett, pedig már az első találkozásunkkor is vékony volt. A magány, a tehetetlenség, az áskálódások, ez a négy fal között – szavai szerint –, ebbe bolondul és torzul bele mindenki.

„Az ember rálép a mozgólépcsőre, ami viszi. Nem fél sem a fájdalomtól, sem a veréstől.”⁴

„Sokszor úgy szépen, nyugodtan átgondoltam ezt – nem azzal a céllal, hogy én meg akarok halni vagy bármi, csak ha velem történne valami –, hogy ki lenne az, akinek én hiányoznék az életéből. Így elgondolkodtam, és olyan békével döbbsenem rá arra, hogy senkinek. Hogy senki nem élné meg olyan hatalmas tragédiaként, és... ezzel semmi bajom nincsen. [...] Az egy dolog, hogy én 19 évesen ott tartok, hogy nincs aki mondjuk megsirasson, de rajtam múlik, és úgy gondolom, hogy előttem van még az élet: alapíthatok családot, találkozhatok még ezer meg egy olyan emberrel, akinek lehetek olyan fontos.”

„Igazából én feldolgoztam – persze folyamatosan része az életemnek –, de ami ezzel együtt járt, amit ez hozott magával, hatalmas nagy örvénybe ment bele, hogy ezért engem lenéznek; ezért bent vagyok a börtönben; meghalt a testvérem; akkor elvesztettem ezt; megutáltam azt; ez nincsen, az nincsen; és akkor így... Nem ez nekem a legnagyobb trauma, hanem úgy minden egyben ... hogy egyik követte a másikat... Apa nincsen, ott maradtam vele [az édesanyjával], utána ez jött, utána az jött... És azóta valahogy most érzem, hogy úgy ki-kecmeregnek ebből valamennyire... amennyire csak lehet...”

„Eleget szenvedtem, meg vergődtem úgy, hogy mások kapargattak engem össze a földről, hogy ők akarják, hogy én életben maradjak, meg csináljam és akkor nekem ez nem kell. Így is nagyon hálás lehetek nekik, nagyon sok mindenkinek. Tényleg nagyon hálás is vagyok sok mindenkinek sok mindenért. Hogy a sok hülyeség után még mindig emberként fordulnak hozzám, és még

---

⁴ Mivel versenyszerűen sportolt kislánykora óta, bírja az ütést, megszokta már, ez neki „természetes”.

mindig nyújtanak segítő kezet, ami nem kötelességük... Mert a börtönben kötelező beadni a kaját, kötelező biztosítani a sétát, a fürdést, ezek kötelező dolgok, de az, hogy már egy kicsit emberként bánjanak veled, az nem kötelező, főleg nem, mondjuk egy parancsnok úrtól, vagy egy nevelőtől. És ez nekem nagyon jólesik.”

***

Anett története talán alkalmas arra, hogy árnyalja a szülőgyilkosság borzalmairól és egyoldalúságáról bennünk élő képet. Ezekben az esetekben általában nem egy előzmény nélküli, váratlan eseményről van szó, és jellemzően az áldozat sem kizárólag az, akinek a sérelmére megtörténik, „elkövetődik” a tragédia. Anett története egy mélyen traumatizált gyerek példáját mutatja, aki magára maradt, és végül az őt domináló személy ellen fordult: aki hagyta, hogy Anett magát okolja édesapja haláláért, és aki hibáztatta Anettet amiatt, hogy a gyásza méltatlan az apja emlékéhez. A gyerekkorban elszenvedett súlyos traumák és azok feldolgozatlansága újabb tragédiák eredője lehet, amelyet ebben az esetben végig is követhetünk.

Az aktakutatás eredményeiről

A szülő sérelmére elkövetett emberölések többségének hátterében a bűnügyi iratok alapján talán kevésbé szövevényes, mélylélektanilag végigkövethető és tanulságos történetek állnak, azonban jellegzetes, újra és újra előforduló, tipikus vonások megjelennek bennük.

A szülő bántalmazása, mint jelenség és valós probléma, jellemzően az ezerkilencszázas évek legvégén, a kétezres évek elején bukkant fel, a családon belüli erőszak körébe tartozó cselekedetek egyfajta megjelenési formájaként. A szülő sérelmére elkövetett emberölést tekinthetjük a szülő elleni erőszak szélsőséges formájának, akár a bántalmazás tragikus végkifejletének. Azonban a bántalmazás és gyilkosság szocioökonómiai és szociálpszichológiai háttere nem teljesen azonos.

A szülőbántalmazás bemutatásának alapjául egy tudományos cikket választottam, amelyet két spanyol kutató pszichológus, *Izaskun Ibabe és Joana Jauregizar* írt, és összefoglalja a szülőkkel szembeni erőszak jelenségét, valamint ismerteti a fontosabb kutatási eredményeket és elméleteket a témában.⁵ A szerzők szerint

---

⁵ Izaskun Ibabe – Joana Jauregizar: Child-to-parent violence: Profile of abusive adolescents and their families. *Journal of Criminal Justice*, vol. 34, no. 4, 2010, pp. 616–624.

a családon belüli más erőszakos viselkedésekre jellemzően a szülőbántalmazás folyamata is gyakran eszkalálódik: verbális bántalmazással kezdődik, amelyet pszichés, majd fizikai agresszió követhet. A szülőbántalmazásról szóló korai kutatások szerint az agresszorok többsége tíz és tizenhét év közötti férfi volt, akik főleg egyszülős családokban támadták meg anyjukat. Ibabe és Jauregizar kutatási eredményei összhangban állnak egymással a tekintetben, hogy az anyák sokkal gyakrabban esnek áldozatul a gyerekeik bántalmazásának, mint az apák. Megállapították azt is, hogy minél inkább jelen van a családban a gyerek testi fenyítése mint „nevelési módszer”, annál valószínűbb, hogy a gyerek erőszakos magatartást tanúsít szülője iránt. Megállapítják azt is, hogy a párkapcsolati erőszak (mint minta) kiválthatja a későbbiekben a fiúgyermek anyával szembeni erőszakos magatartását: ahol kimutatható volt kapcsolati erőszak az apa és az anya között, ott nagyobb eséllyel bántalmazza a későbbiekben a fiúgyermek az anyát, mint azokban az esetekben, ahol nem volt párkapcsolati erőszak korábban a család történetében. A szerzők szerint létezik egy erőszakspirál, amely során az utód fizikai és pszichológiai erőszakot szenved el a családjában, ezt követően pedig ő követ el családon belüli erőszakos cselekedeteket. Ennek magyarázata az erőszakon alapuló kapcsolati modell, amelyben felnőve a gyermek azt tanulja meg, hogy a konfliktusok kezelésének egyetlen formája az erőszakos magatartás. Az erőszakos családi minta mellett összefüggés van a szülőbántalmazás és a gyerek bizonyos mentális megbetegedése között (például skizofrénia, bipoláris rendellenesség vagy súlyos depresszió), néhány tanulmány pedig az alkohol, illetve a drogok használata és a szülők elleni erőszak között talált korrelációt. A szerzők saját kutatásukban aktavizsgálatot folytattak, és többek között, a figyelmük leghangsúlyosabban a gyermek elkövetők és szülő áldozatok neme és a nemek közötti összefüggésekre irányult. Mivel az elkövetők jóval nagyobb arányban fiúk (83 százalék), a szülő áldozat pedig legnagyobb arányban egy személyben az anya (81), az a kérdés merül fel, hogy vajon a szülőbántalmazás milyen mértékben illeszthető a nők elleni erőszakok sorába. Még szembetűnőbb az áldozatok nemének nagyarányú megegyezése, ha a mindkét szülő elleni, illetve a csak anya elleni erőszakos magatartást együttesen nézzük. Az eredményeik azt mutatták, hogy a fiúk 100, míg a lányok 80 százaléka tanúsított erőszakos magatartást az anyával szemben. A szerzők által vizsgált mintában nem igazolódott egyértelműen, hogy a korábban családon belüli erőszakot átélt gyerekekből lesznek azok, akik tizenévesen bántalmazzák a szülőjüket. Az esetek mindössze harmadában találtak erre utaló előzményt, gyakoribb volt azonban a szerhasználat és a mentális, pszichés betegségek, valamint a magatartási problémákkal küszködő gyerekek aránya a szülőt bántalmazó fiatalok körében. Mindazonáltal a szer-

zők korábbi kutatásokra hivatkozva és saját kutatási eredményeikre támaszkodva is hangsúlyozzák, hogy a szülő bántalmazása leggyakrabban az anya elleni erőszakos viselkedést takarja, így tehát nő ellen irányul, s mint ilyen, a nők elleni erőszak része. Kiemeli, hogy a nem és a hatalom összefüggésének ismerete lehet a magyarázata annak, hogy a szülőbántalmazók többsége miért férfi, és az áldozatok többsége miért nő.

Azt feltételezem, hogy a szülőbántalmazás mind szélesebb körben megjelenő társadalmi jelenségként az egyszülős családmodell elterjedéséhez köthető (mivel az áldozatok nagy százaléka az anya, a bántalmazók legnagyobb százaléka pedig a fiú). Ez azt is jelenti, hogy nem a családon belüli erőszak iránti megemelkedett társadalmi érzékenység az oka annak, hogy a kutatások a témában az ezredfordulóhoz közeli évekhez köthetők, hanem az esetek előfordulásának gyakorisága.⁶ A szülőbántalmazás feltételezi, hogy a korábbi és természetes erőviszonyok felborulnak: a gyerek lesz az, aki szüleje felett ellenőrzést gyakorol – teszi ezt ráadásul erőszakos módszerekkel. Ez abban az esetben fordulhat elő, ha valóban fenyegető tud lenni a gyerek a szülő számára, illetve, ha a szülő a gyerek felügyeletét és nevelését a gyerek testi és/vagy pszichés erőfölénye miatt nem képes ellátni.

Kérdés, hogy vajon egy gyerek miért támad az őt gondozó szülőre, és kérdés az is, hogyan veheti át az „uralmat” a szülője felett.

Amikor az egyszülős családmodell elterjedt: a válások száma megnőtt és a biztos egzisztenciát egy felnőtt is nagyobb eséllyel meg tudta teremteni, elterjedt az a háztartás, amelyben az egyedülálló anya él együtt a közös gyerekekkel, gyerekekkel. Az esetek egy részében a szülők különválásának előzménye egy bántalmazó párkapcsolat, amelyben jellemzően az erőszakos, kontrollgyakorló apa és az alárendelt helyzetben levő, bántalmazott anya áll.

A köztük levő viszony mintaként jelenik meg a gyermek számára, amely viselkedéses, kommunikációs és attitűdbeli mintát egy fiúgyerek az apjával azonosulva követhet, és amely során megkérdőjeleződik a szülő iránti tisztelet és engedelmesség. Ilyesfajta helyzetben állhat elő, hogy a gyerek tizenéves korában maga is a gyenge anyát birtokló és irányító személlyé, anyja bántalmazójává válik.

---

⁶ Ennek kiterjesztettebb formája – amely korábban is a szakirodalom tárgyát képezte – a paternalista erőszak, amely során az apa és a többnyire fiúgyermek együttesen bántalmazzák az anyát mint a család alacsonyabb rendűnek tartott női tagját.

Az látszik azonban – előrevetítve itt az általam vizsgált empiriára vonatkozó eredményeket –, hogy a szülő sérelmére elkövetett emberölések jobbra nem a gyerek általi bántalmazás folyamatának eszkalálódásaként értelmezhetők: *a szülőbántalmazást leginkább a tizenéves fiatalok követik el, míg a szülők életének kioltása nagyrészt felnőtt korú személyekhez köthető (1. számú ábra).*

A szülő sérelmére elkövetett emberölés témájában a szakirodalom jóval szegényesebb, mint a bántalmazás kérdéskörében, tulajdoníthatóan a viszonylag alacsony számosságnak. Az általam vizsgált időszakban, 2015 és 2018 között, 52 eset történt az Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENYÜBS) adatai szerint. Tíz évvel korábban, 2005 és 2008 között 39 esetet regisztráltak.

Az ENYÜBS-ből leválogatott adatok alapján bekértük az esetek vizsgálatához szükséges 52 akta nyomozati és ügyészségi iratait. Az iratok beérkezésekor azonban azt tapasztaltuk, hogy az ügyek egy része valójában nem a szülő sérelmére elkövetett, hanem a szülő *általi* emberöléseket tartalmazza.⁷ Így végül is összesen 29 olyan bűnügyiakta-köteg érkezett, amely a szülő sérelmére elkövetett emberölés iratanyagát tartalmazta. Ezen eseteket vizsgáltam tartalom-elemzés módszerével 2019–2020-ban. Harminc változó⁸ szerint, számszerűsítve, numerikusan rögzítettem az adatokat az egyes akták vizsgálatakor. Minden ügyben röviden eseteleírást is készítettem, amelyek azután mélyebb összefüggésekben való vizsgálatot tettek lehetővé. Így mind kvantitatív, mind pedig kvalitatív technikákat is használtam az elemzés során.

⁷ A beérkezett akták kísérőjegyzékéből – amelyek minden ügy elején összefoglalják a bűncselekménnyel kapcsolatos főbb jellemzőket, és amelyek alapján rögzítik az ENYÜBS rendszerébe az adatokat – derült ki, hogy egyes ügyiratoknál a sértetti és elkövetői szerepek hibásan vannak feltüntetve.

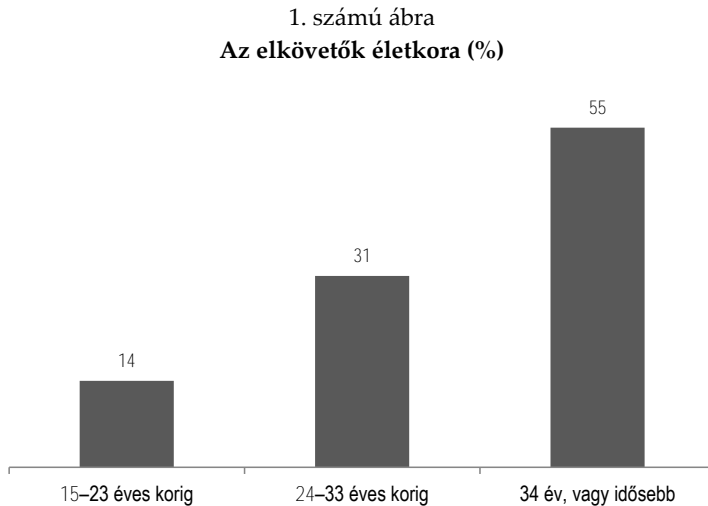
⁸ A változók: 1. ügyszám; 2. törvényszék/járásbíróóság; 3. megye; 4. jogerős ítélet; 5. ítélet éve; 6. előzetes intézkedés (i/n); 7. elkövető neme; 8. életkor feljelentéskor; 9. büntetés (év); 10. iskolai végzettsége (osztály); 11. lakhely; 12. lakhely településtípus; 13. szakmája (van/nincs); 14. munkahelye (van/nincs); 15. előélet (büntetett/büntetlen); 16. sértett neme; 17. tudatmódosító szer használata sértettnél; 18. tudatmódosító használata elkövetőnél; 19. beismerés; 20. bűnösnek tartja-e magát, megbánta-e; 21. korábbi autoagresszió az elkövetőnél; 22. pszichés állapot; 23. feljelentette-e magát; 24. etnikum, nemzetiség; 25. erős felindulás; 26. holttesttel élt-e (napok száma); 27. akart-e a cselekményt követően öngyilkosságot elkövetni; 28. családon belüli erőszak (ahol a vádlott volt az áldozat); 29. befejezett-e az ölési cselekmény; 30. a vádlottnak volt-e támasza, támogatója, valaki, akihez erősen kötődött és akire számíthatott.

Területi eloszlás

A vizsgált időszakban 12 megyében született szülőgyilkosság miatti ítélet. A fővárosban például egyetlen ilyen eset sem került napvilágra, egyetlen jogerős ítéletet sem hoztak e tárgyban három és fél év alatt, miközben az ország lakosainak 18 százaléka él Budapesten. Azonban a megyék szerinti lakosságszámhoz viszonyítva jelentősen felülreprezentált Borsod-Abaúj-Zemplén és Pest megye. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a magyarországi népesség kb. 6,63 százaléka élt, ezenközben a szülő sérelmére elkövetett emberölések aránya csaknem 21 százalék volt. Pest megyében a lakosság 12,9 százaléka élt, az említett bűncselekményt viszont ebben a megyében követték el szintén csaknem 21 százalékban. Ha a családon belüli összes erőszakos cselekedetet nézzük, szintén látható, hogy ebben a két megyében a lakosságszám arányához képest felülreprezentáltak ezek a fajta erőszakos események.

Az elkövetők demográfiai megoszlása

Az elkövetők közel háromnegyede *férfi*.

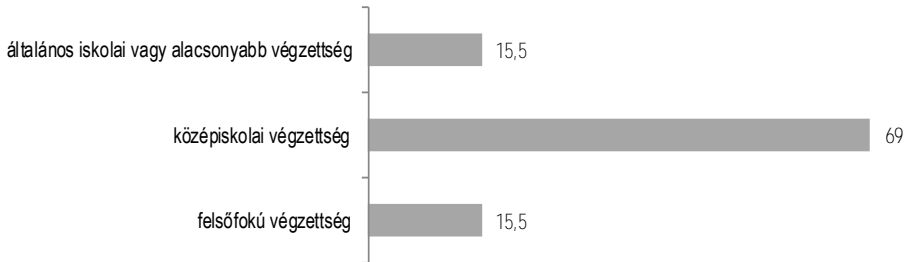

Az *életkori* megoszlás áttekintése szerint a tizenévesek vagy fiatal felnőttek az összes elítélt csekély számát képviselik, a 24–33 év közötti elkövetők adják a minta harmadát, az elkövetők több mint felének életkora minimum 34 év.

Az elkövetők *lakóhelyéről* elmondható, hogy nagyobb részük (52 százalék) községben vagy tanyán él, miközben az ország népességének mindössze 30 százaléka él itt.

Az elkövetők több mint felénél (55 százalék) regisztráltak tanult *szakmát*, de csupán 48 százalékuknak van munkahelye és rendszeres jövedelme.

2. számú ábra
Az elkövetők iskolai végzettsége (%)

A 2. számú ábra alapján is megállapítható, hogy végzettségüket tekintve az elkövetők nem a kifejezetten aluliskolázottak közé tartoznak.

Az elkövetők egyéb jellemzői

Az elkövetők háromnegyed része *büntetlen előéletű*, az esetek háromnegyedében beismerték a bűncselekményt. Azonban az ügyek mindössze felében tartották magukat bűnösnek, és bánták meg tettüket.

Az elkövetők ötöde szándékozott *öngyilkosságot elkövetni* a cselekménye után.

A *tudatmódosító szerek* használatáról elmondható, hogy jellemzően sem a sértettek, sem az elkövetők nem éltek semmiféle ilyen hatású szerrel. A sértettek 86, az elkövetők 69 százaléka nem használt semmilyen drogot, gyógyszert vagy alkoholt. Kiemelendő azonban, hogy az elkövetők harmada rendszeresen fogyasztott alkoholt.

Az elkövetők *pszichés státuszát* tekintve 25 elkövetőnél (86 százalék) diagnosztizáltak az elkövetés előtt pszichiátriai kórképet vagy személyiségzavart. Gyakori volt a paranoid skizofrénia, illetve egyéb, skizoid elemeket hordozó személyiségzavar, valamint az alkoholizmus, alkoholos személyiségzavar. Mindössze 4 elkövető nem szenvedett semmilyen pszichés defektustól.

Az esetek nagyjából kétharmadában *befejezett* volt az ölési cselekmény, és nagyjából egyenlően oszlik meg az emberölés a tekintetben, hogy erős felindulásból követték-e el, vagy nem.

A vizsgált esetekben az elkövetők túlnyomó része (75 százalék) érzelmileg teljesen magányos volt, támasza, támogatója, olyasvalaki, akihez erősen kötődött volna, vagy akire számíthatott, nem volt jelen az életében.

A gyermekkorban megélt családon belüli erőszak és a szülőgyilkosság összefüggései

Tipikus előzménynek tűnhet a családon belül elszenvedett erőszakos események sora gyermekkorban az elkövető életében, azonban az esetek több mint felében nem lelhető fel ilyen minta. A szülőgyilkossághoz inkább pszichés betegségek, dependencia, alkoholizmus vagy egyéb olyan körülmények vezetnek, amelyek az éltelt súlyosan hátrányos helyzetéről árulkodnak, és amelyek miatt jobbra felnőttkorában sem szakad el a szülői háztól. Így, már felnőve és jellemzően kezeletlen vagy gondatlanul kezelt pszichés betegként tör a vele együtt élő szülője életére, vagy az idős, magatehetetlenné váló szülő gondozását elhanyagolja. Itt azonban meg kell jegyezni, hogy bizonyíthatóan mind a pszichés betegségek, mind pedig az addikciók kialakulásában jelentős szerepük van a családi devianciáknak, az esetleges, gyermekkorban átélt és traumatizálódott erőszaknak. A családon belüli erőszakos előzmény(ek) – amelynek akkori elszenvedője, a későbbi szülőgyilkos – az esetek 41 százalékában, azaz valamivel több mint harmadában volt(ak) detektálható(k) a bűnügyi iratokban. Az a momentum viszont nem volt visszafejthető, hogy a pszichés beteg elkövetők gyermekkorában történetesen bántalmazás vagy erőszak, amelynek családon belül áldozatul estek. A másik tipikus, visszatérően előforduló történet a gondoskodásra szoruló idős, tehetetlen szülő magára hagyása volt.

Összegzés

Társadalmunkban a szülőbántalmazás akkor vált problémás jelenséggé, amikor jócskán emelkedett a válások és az ennek nyomán kialakuló egyszülős családok száma. A szülőbántalmazás esetében a két következő leggyakoribb körülményegyüttes, visszatérően előforduló jellegzetesség detektálható: 1) a fiatalkorú vagy fiatal nagykorú fiú által elkövetett sorozatos bántalmazás az édesanyja sérelmére; valamint 2) a nagykorú, valamilyen fogyatékossgal élő, gyakran szenvedélybeteg és/vagy pszichiátriai betegségben szenvedő személy által elkövetett bántalmazás vele egyháztartásban élő, idős, gyenge, kiszolgáltatott szülője sérelmére.

A szülőbántalmazás vezethet a szülő életének kioltásához, azonban ez csak szélsőséges, tragikus esetekben fordul elő, nem általános jellemző. A szülőgyilkosságot és ennek tágran értelmezett körülményeit megfigyelve azt láthatjuk, hogy van ugyan átfedés a jellegzetesen előbukkanó és együtt járó tényezőkben, mégis egy részben legalább elkülöníthető jellemzőkkel bíró jelenségről beszélhetünk.⁹

A szülőgyilkosság esetében három, jól kirajzolódó tipikus helyzetről kell beszélnünk, amelyből egy eset teljes átfedést mutat a szülőbántalmazás egyik jellemző körülményegyüttesével: ez pedig a pszichiátriai betegségben szenvedő nagykorú személy által elkövetett emberölés vagy ennek kísérlete a vele egy háztartásban élő, idős szülő sérelmére.

A szülőbántalmazás és a szülő megölésének másik jellemző környezete között különbség van a tekintetben, hogy a tizenéves vagy fiatal felnőtt, aki az anyját bántalmazza, jellemzően eltér attól a tizenévestől vagy fiatal felnőttől, aki megöli a szülőjét. Az alapvető különbség abban rejlik, hogy a fiatal elkövető az emberölések esetében jellemzően a szülő által bántalmazott, vagy mély sérelmekkel felnövő gyerek volt korábban, míg a zömmel az anyját bántalmazó fiatal fiúgyerek előéletében, gyerekkorában nem szenvedett el bántalmazást vagy szubjektív sérelmet bántalmazott szülője részéről.

A szülőgyilkosságot megelőző és övező tipikus környezet harmadik esete a magatehetetlen, gondoskodásra szoruló szülő, akit nagykorú, sokszor idősödő gyereke elhanyagol, s a sértett az ellátatlanságba hal bele.

Mind a szülőbántalmazás, mind a szülőgyilkosság jelensége és gyakorisága rávilágít a szociális háló működési hiányosságaira:

1. a pszichiátriai betegek nem megfelelő ellátására;
2. az idős, magatehetetlen emberek ellátatlanságára és kiszolgáltatottságára;
3. valamint a gyermekvédelem hiányosságaira.

A kutatás és annak jelen eredményei újra felhívják a figyelmet a prevenció és szociális ellátórendszer nélkülözhetlenségére, amely a bűnmegelőzés elsődleges és legfontosabb eszköze lehetne, és kellene hogy legyen.

---

⁹ Figyelemre méltó, hogy a családon belüli erőszak körébe tartozó szülőbántalmazás és szülőgyilkosság milyen sok hasonló motívumot mutat a gyerekbántalmazással és gyerekgyilkosság jelenségével.